

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนบ้านนาตองในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีแผนการดำเนินงานเป็นขั้นตอนดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ชุมชนบ้านนาตองมี 130 ครัวเรือนรวมทั้งสิ้น 32 คน ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% คือ 180 คน ซึ่งถือว่าเป็นประชากรทั้งหมดในการศึกษาครั้งนี้โดยใช้เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่เกี่ยวข้องกันโอกาสทางสถิติ ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงประกอบด้วย

- ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ 1 คน ผู้อาวุโสที่เป็นผู้รู้ในหมู่บ้าน 5 คน
- สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 5 คน
- เจ้าหน้าที่อุทยานลำน้ำน่าน 3 คน
- คณะกรรมการชมรมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ตำบล 13 คน
- ไกด์ท้องถิ่นและผู้นำนักท่องเที่ยว 4 คน
- ครูในชุมชน 4 คน
- ชาวบ้านในชุมชนบ้านนาตอง 145 คน

3.2 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ในการค้นคว้าแบบอิสระครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ

3.2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข้อมูลในวัตถุประสงค์นี้ประกอบด้วย บริบททั่วไปของชุมชน อาทิเช่น ประวัติการตั้งถิ่นฐาน ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทั่วไปภายในชุมชนและความสมบูรณ์ของทรัพยากร เช่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่การเกษตร การประกอบอาชีพ ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรม แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

3.2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข้อมูลประกอบด้วย ความพร้อมของชุมชน ในเรื่องความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก จิตสำนึก ในคุณค่าทรัพยากร ลักษณะการคัดเลือกทรัพยากรรวมถึงข้อคิดเห็นจากฝ่าย ต่าง ๆ ของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนได้แก่ วิธีการในการจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โครงสร้างของคณะกรรมการ บทบาทในการดำเนินงาน การจัดรูปแบบของการท่องเที่ยว การปันผลค่าตอบแทน แหล่งข้อมูลมาจากปฐมภูมิและทุติยภูมิ

3.2.3 เพื่อศึกษาผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์กลุ่มชาวบ้านในการได้รับประโยชน์ เสียประโยชน์ ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ แหล่งข้อมูลจากปฐมภูมิ

3.3 เครื่องมือในการวิจัย

3.3.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นประเด็นคำถามแบบปลายเปิดที่กำหนดหัวข้อในการสนทนา พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลไว้อย่างกว้าง ๆ และสามารถที่จะสัมภาษณ์เจาะลึกได้ทันที เมื่อปรากฏรายละเอียดข้อมูลที่น่าสนใจซึ่งผู้ศึกษากำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ดังนี้

1) ข้อมูลชุมชนทั่ว ๆ ไป เริ่มตั้งแต่ ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ประวัติผู้นำ และเครือข่ายความสำคัญทางสังคมที่มีต่อกัน สภาพทางกายภาพของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ที่ตั้ง จำนวนหลังคาเรือน การเข้ามาของรัฐ และโครงสร้างพื้นฐาน สภาพทางเศรษฐกิจ ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง

2) ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มตั้งแต่ บทบาทการดำเนินงานของชุมชน ความพร้อม และวิธีการดำเนินงานการท่องเที่ยว

3) สถานการณ์ผลกระทบของชุมชนเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในหมู่บ้าน โดยเปิดโอกาส ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แสดงความคิดเห็นทัศนคติ ต่อการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน เปรียบเทียบให้เห็นผลดี ผลเสีย ที่กระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3.3.2 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การประชุมกลุ่มย่อย ผู้ศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การทำงาน การถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเป็นผู้นำทางนักท่องเที่ยว การสังเกตการณ์ สภาพชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม ต่าง ๆ ของชุมชน กระพบปะพูดคุยกิจกรรมที่คนในชุมชนปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ปัญหาต่อไป

3.3.3 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นสมุดจดบันทึกที่ผู้ศึกษาใช้สำหรับบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งบันทึกข้อสังเกตและวิเคราะห์ของผู้ศึกษาเองในแต่ละครั้งของการเข้าศึกษาข้อมูลในพื้นที่

3.3.4 กล้องถ่ายรูป สำหรับบันทึกข้อมูลและเหตุการณ์สำคัญ ๆ แล้วนำมาทบทวนความเข้าใจระหว่างวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษางานวิจัยครั้งนี้ได้ใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ จุดมุ่งหมายของงานวิจัย คือ ต้องการอธิบายสภาพการณ์ หรือปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นอย่างละเอียด อาศัยวิธีการนำเสนอในรูปแบบของการพรรณนาเป็นสำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูลจึงเน้นการใช้วิธีการสรุปจากกรณีทั่วไป หรือวิธีอุปนัย อีกทั้งมีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงแรกของการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม สามารถแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลในขณะที่ปฏิบัติงานภาคสนาม เป็นการวิเคราะห์อย่างไม่เป็นทางการมากนัก แต่ก็เป็นการที่ต้องทำเป็นประจำเพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูลในช่วงต่อ ๆ ไป
2. การวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงที่เว้นจากการศึกษาภาคสนาม เป็นการวิเคราะห์อย่างเป็นแบบแผนและทำเป็นระยะ ๆ เพื่อประเมินความก้าวหน้า และเป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างน้อยเพียงใด

ผลจากการวิเคราะห์ ได้มีการเปรียบเทียบกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัย อีกทั้งในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้ปรึกษาผู้รู้ และอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ทำให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งถือว่าการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลอีกชั้นหนึ่ง ผู้ศึกษาได้ใช้เวลาทำการศึกษาดังกล่าวจนแน่ใจว่าข้อมูลที่ได้สามารถจะตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยถึงชุมชนกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในครั้งนี้ได้